

pendents molt rostos, ha de ser (entre tots aquests llocs de nom comparat a *torre*) el més visible des del mar.

Un nom de forma tan singular no és possible que coincideixi casualment amb certs mots i noms de la Itàlia meridional i insular: sic. i napol. *strúmmulu*, it. ant. *strombolo* 'baldufa' o 'mena de baldufa' amb l'it. dial. i sard *strombo*, *-bu* id.

Tots provinents en últim terme del grec *ρόμβος* id. (REW, 8320) amb *s-* prefix pejoratiu (com *sbirro*, *sgualdrina* etc.). Però és clar que el nexa *mb* no s'hauria conservat en un nom de fonètica catalana. L'etim. concreta ha d'estar en el nom de les illes volcàniques *Stromboli*, la petita, que d'una embranzida es llança a enorme altura (930 metres) damunt del mar, uns 90 k. al NNO. de Messina i 70 a l'O. del Capo Vaticano de Calàbria. Als mariners empordanesos aqueix disforme i gegantesc penyal, que veien de lluny tornant de Nàpols o Sicília, se'ls ficà al cap compararlo amb aquella illa aegantada.

Com Homer hi veia el penyal de *Skilla*. És sabut que el dial. sic. i calabrès merid. canvia tota *o* en *ú*, tal com en *strúmmula*, nom de la baldufa: així el parlar de les Illes Lipari, deu pronunciar sens dubte *Strúmbulu* el nom de l'illa volcànica, el qual es devia crear per comparació del colossal penyal coronat de fumera volcànica, amb una baldufa, que ballant a gran velocitat, per la seva lleu libració, sembla als nostres sentits portar una aurèola, en decantar-se en centèsimes de segon a tots costats, que els nostres ulls veuen confosos.¹

¹ Semblança purament casual, en canvi, amb els descendents de STUMULUS 'agullada' (it. sept. *stombel*, *-olo*, sard *strumbulu*).

ESTUBENY

Poble valencià situat 10 k. a l'O. de Xàtiva, ja arran de la Canal de Navarrés, frontera lingüística.

PRON. LOCAL: *estubéy*, oït a Llanera i a Sallent, però amb *-l* a Castelló de la Ribera (*ast-*) i a la Llosa de Ranes; i tant *astubéy* com *-béy* a Sumacàrcer (xxxii, 44.20, 48.16; xxxi, 123.19; xxxii, 40.12; xxxi, 141.16, 144.16). No tinc nota de com ho deien en el poble mateix durant l'enq. (xxxii, 51-54).

Extracto el que en diu Cavanilles: «No lejos de Anna hacia levante, fuera ya de la Canal, está *Estubéñ*, población de 25 vecinos, que cultivan su término, de media hora de diámetro, entre los de Sellent, Torrén, Llanera y Anna, y cogen --- maíz, trigo y cebada --- aceyte y algarrobas. Las aguas, que por tres arroyos van a parar al contiguo río de Sellent, son salobres, como las que manan entre yeso. Los Moros habitaron este pueblo, que parece fué de mayor vecindario en aquel tiempo, según lo indican las cuevas subterráneas vacías, y la multitud de sepulcros que se han ido descubriendo' (§ 46, II, 42). Anàlogament GGRV (358): «75 casas, a la derecha del río Sellent, término salitroso y escabroso, con alguna charca de agua salobre».

MENCIONS ANT. No n'hi ha de medievals, si no ho és la d'una alqueria donada l'any 1248, amb la grafia *Extuben*, en el *Rept.*, «cum terris ---» (ed. Bof., p. 334) que SSiv. hi vol identificar, però se n'absté Chabàs (*El Arch.* III, 88), perquè és a Bocairent. Ha de ser un homònim, perquè Bocairent és 28 k. més al Sud, i entremig hi ha un seguit de poblacions més importants, com Ontinyent, Aiello, Canals i Alcúdia de Crespins; i així com Estubeny ha depès sempre de Xàtiva, el terme de la qual en part s'estén també entremig, Bocairent és ja d'una altra dependència i comarca diferent. El nom, doncs, devia estar repetit, si bé nom igual i del mateix origen.

El nostre consta per primer cop en el cens de 1527, amb 8 focs de moriscos, i en els de 1563, 1572 i 1602, amb 13, 11 o 17 (Lapeyre, *Géog. Mor.*, p. 37); el 1609, escrit *Estuveny*, en tenia 38 (Reglà-B., *An. Un. Val.*, 1973, p. 114): com pertot, els pobres s'anaven refugiant cap als llocs més escabrosos i apartats, d'on aquest augment d'Estubeny, amb l'esperança de resistir a la brutal expulsió, que dos anys després, el deixà desert. SSiv. (226) ens informa que el 1535 consta com desmembrat de la collegiata de Xàtiva, perquè estava «in locis remotis et desertis»; el rapaç «Beato», el 1574, trobant-hi 10 focs de moriscos, manà que hi fessin església. Llegeixo *Estubeny*, a. 1583, a la *Història de Xàtiva* de Sarthou (I, 413), i *Stubeny* en el mapa de 1584 (p. p. GGRV I, 464).

ETIM. Segur que és nom anterior a la Conquesta. Terminació com la de *Fortaleny* i *Seguereny*, també de la zona entre Xúquer i Benicadell-Mariola. Per poder pensar en un origen àrab hauria de ser només a base d'un compost amb *-al-* (com en *Fortaleny* i *Ressalany* i alguns altres formats amb *-al-^aajn* 'la deu'), però no essent-hi ací, ja l'estructura del nom descarta l'àrab.

Doncs, considerant que tampoc no s'explica pel català ni un radical cat.,¹ ha de ser d'herència mossàrab. El més probable és que en una forma o altra, els dos *Estubeny* valencians, tinguin origen del grup lingüístic ibèric, com els de les antigues poblacions bètiques STIPO, -ONEM, i STIPA: d'aquella ve *Estepona*, ciutat de la costa 30 k. al N. de Gibraltar, a 1/3 del camí de Màlaga; i d'aquesta ve *Estepa*, prov. de Sevilla, a mig camí de Sevilla a Granada. Difícil, si no impossible, donades les vacil·lacions dels mss. i les indicacions discrepants i discutibles dels pocs autors, si són aquestes les formes més correctes, o OSTIPPO (així en Plini segons alguns mss. en el ll. III, 12) que alguns posen en el lloc d'*Estepa* i no d'*Estepona*; o si eren STIP- o STIPP- amb P doble, car els mss. i inscrs. rarament reparaven en aquest punt.

En l'essencial per a nosaltres, coincideix tot: les formes certes, les de les dues ciutats modernes, corresponen respectivament a *Estepona* i *Estepa*, com sigui que el mossàrab conserva sense sonoritzar la -P- intervocàlica i que aviat les inicials *ost-* i *est-* es confongueren. I, per damunt de tot, és ben probable que es tracti en definitiva de l'arrel del nom, certament proto-hispànic, STIPPA, de la planta 'estepa', en concreció toponímica directa o indirecta.